

ONKOLOŠKI
INŠTITUT
LJUBLJANA

INSTITUTE
OF ONCOLOGY
LJUBLJANA

Vloga Onkološkega inštituta Ljubljana v projektu skupnega ukrepa iPAAC

Urška Ivanuš
(uivanus@onko-i.si)

OBVLADOVANJE RAKA V EU – KAKO NAPREJ
iPAAC Local Stakeholder Meeting
NIJZ, 31. maj 2019

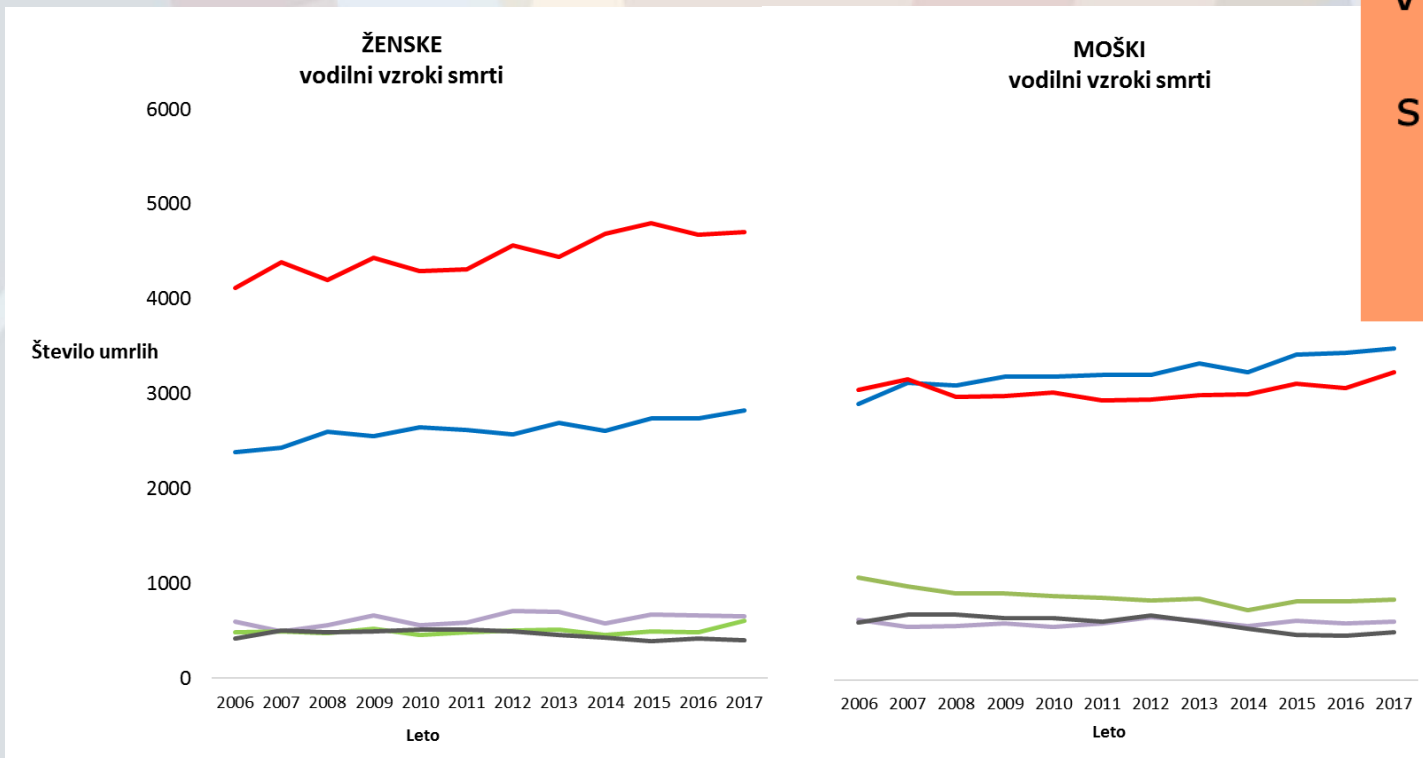

iPAAC
INNOVATIVE PARTNERSHIP
FOR ACTION AGAINST CANCER

ZARADI KATERIH BOLEZNI UMIRAMO SLOVENCİ?

Vir podatkov: Nacionalni inštitut za javno zdravje, Statistični urad Republike Slovenije.

V Sloveniji je rak vodilni vzrok smrti pri moških in drugi vzrok smrti pri ženskah.

- Bolezni obtočil (I00-I99)
- Neoplazme (C00-D48)
- Bolezni dihal (J00-J99)
- Poškodbe, zastrupitve in nekatere druge posledice zunanjih vzrokov (S00-T98)
- Bolezni prebavil (K00-K93)

BREME RAKA V SLOVENIJI

Vir podatkov: Register raka RS – Onkološki inštitut Ljubljana, <http://www.slora.si/>

2015

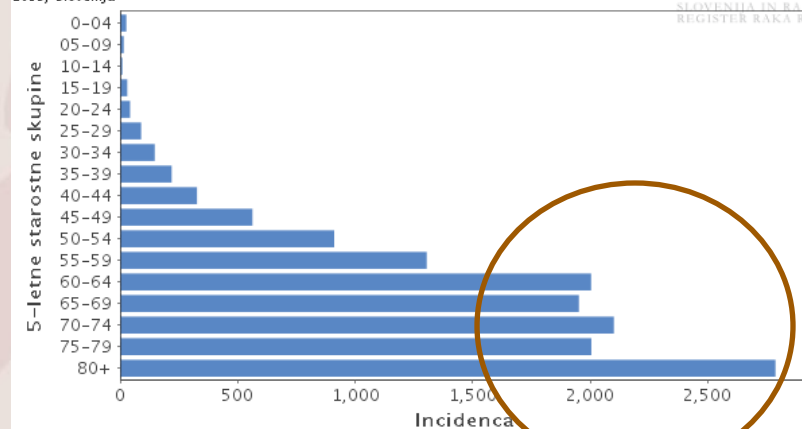
Incidenca ≈ 14.300

Umrljivost ≈ 6.200

Prevalenca ≈ 102.400

Incidenca

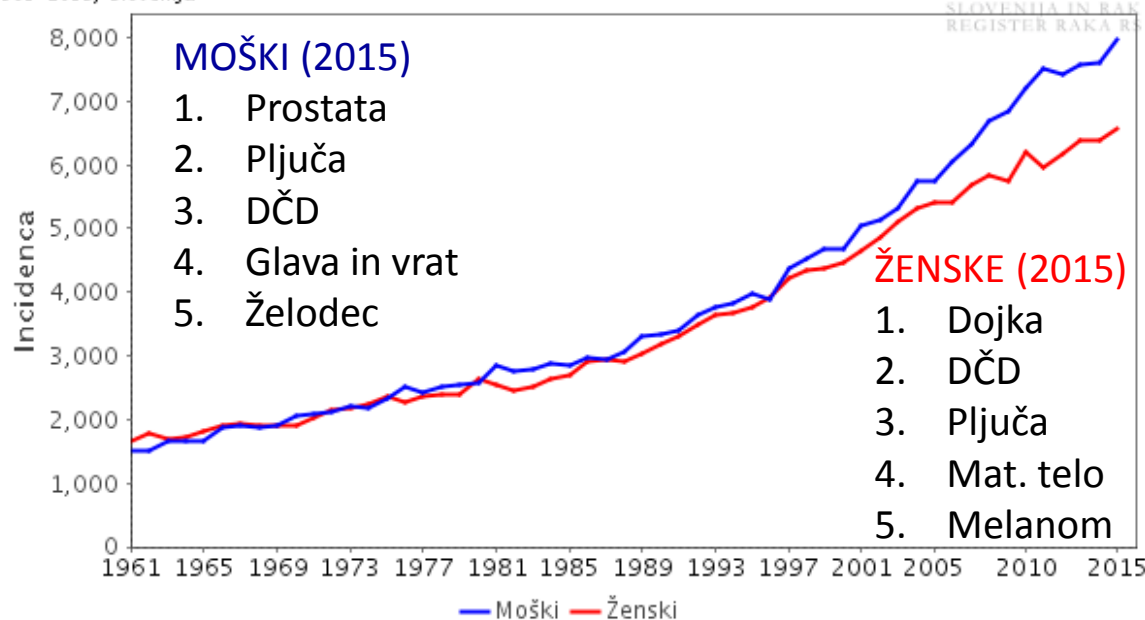
vsi raki (C00-C96)
moški in ženske, vsi stadiji, 0 - 80+ let
2015, Slovenija

Onkološki inštitut Ljubljana, Register raka RS, 30.05.2019

Incidenca

vsi raki (C00-C96)
moški in ženske
1961-2015, Slovenija

Onkološki inštitut Ljubljana, Register raka RS, 30.05.2019

Rak je bolezen starejših.
Incidenca raka se v Sloveniji
veča predvsem zaradi
staranja prebivalstva.

NARAVNI POTEK RAKAVE BOLEZNI

VPLIV VAROVALNIH
IN NEVARNOSTNIH
DEJAVNIKOV

DIAGNOZA

ZDRAVLJENJE

IZID:
Okrevanje
Trajne posledice
Smrt

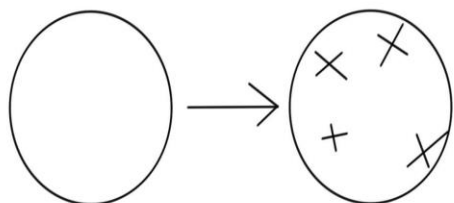
Predklinične
spremembe

Lokalni
simptomi

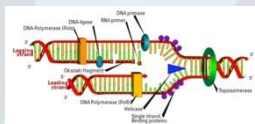
Regionalni
simptomi

Metatsaze

čas

MUTACIJA

PRESEJANJE

ZGODNJE
ODKRIVANJE

PRIMARNA
PREVENTIVA

SEKUNDARNA
PREVENTIVA

TERCIARNA
PREVENTIVA

PROMOCIJA ZDRAVJA

ONKOLOŠKI INŠTIUT LJUBLJANA – vloga v Sloveniji

OIL je celovito nacionalno središče, ki izvaja dejavnosti in skrbi za uravnotežen razvoj vseh zdravstvenih in nezdravstvenih strok, ki so **povezane s problematiko raka v državi**.

- Javni zavod
- Ustanovljen 1938

Področja dela

- Preventiva raka, presejanje
- Diagnostika, zdravljenje, rehabilitacija in paliativa
- Raziskovanje in izobraževanje

Državna koordinacija programov

- Presejanje za raka dojk DORA
- Presejanje za raka materničnega vratu ZORA
- Onkološko genetsko svetovanje
- Register raka Republike Slovenije

ONKOLOŠKI INŠTITUT LJUBLJANA – vloga v projektu iPAAC

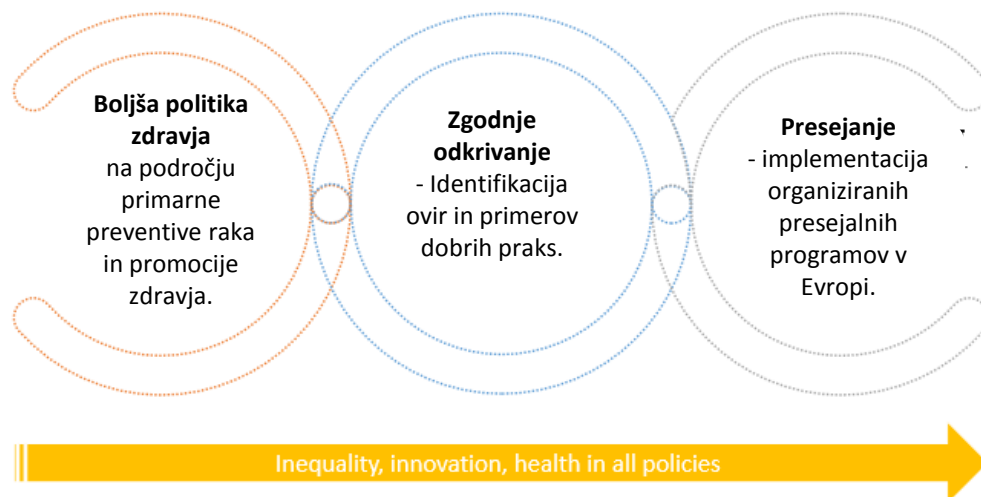

Področja na katerih sodeluje OIL

5 - Preventiva in presejalni programi

6 – Genomika pri celostni oskrbi in obvladovanju raka

7 – Informacije in podatki s področja raka

1 – ZGODNJE ODKRIVANJE RAKA

	ZGODNJE ODKRIVANJE	PRESEJANJE
Cilji	Ugotavljanje zgodnjih simptomov in znakov bolezni	Ugotavljanje predstopnje/zgodnje stopnje bolezni in/ali nevarnostnih dejavnikov bolezni
Ciljna skupina	Bolniki z začetnimi simptomi	Asimptomatska, navidezno zdrava populacija
Metode	Izobraževanje zdravstvenih delavcev Ozaveščanje prebivalstva Diagnostični testi	Vabljenje navidezno zdravih ljudi na preglede Presejalni testi
Ukrepanje ob pozitivnem testu	Zdravljenje	Diagnostični test Zdravljenje ali zmanjšanje nevarnostnih dejavnikov (npr. zdravstvena vzgoja)
Rezultati	Zmanjšanje umrljivosti	Zmanjšanje incidence in/ali umrljivosti

NAČRT DELA iPAAC

1. Identifikacija **ovir za zgodnje odkrivanja**
2. Identifikacija **dobrih praks** na področju obvladovanja socialnih neenakosti v preventivi raka
3. Mednarodna *konferenca* o zgodnjem odkrivanju raka (20. maj 2019)
4. Obsežno *poročilo* s povzetkom na spletu (november 2019)

REZULTATI ANALIZE OVIR ZA ZGODNJE ODKRIVANJE RAKA

150 strokovnjakov iz 30 držav

Največja ovira za zgodnje odkrivanje raka je **pomanjkanje ozaveščenosti** ciljne populacije.

Druge ovire so **zamude z obravnavo, dostopnost do primarnega ZV** in **socio-ekonomske neenakosti**.

Neustrezna zgodnja diagnostika lahko povzroči **več škode kot koristi**, predvsem zaradi nepotrebne diagnostike in zdravljenja – nujno je graditi znanje (jasna merila za upravičenost zgodnjega odkrivanja) in izobraževati zdravstvene delavce in laično javnost.

2 – ORGANIZIRANO PRESEJANJE ZA RAKA

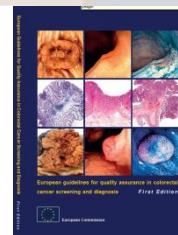
IZHODIŠČA

Smernice in priporočila obstajajo in so jasna – priporočena so organizirana populacijska presejanja, za katera je dokazano, da koristi odtehtajo tveganja

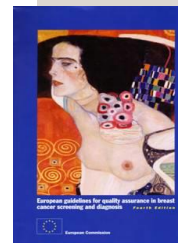
<http://www.program-svit.si/>

- Ženske in moški
- Stari 50–74 let
- Vsaki 2 leti
- Test na prikrito krvavitev v blatu

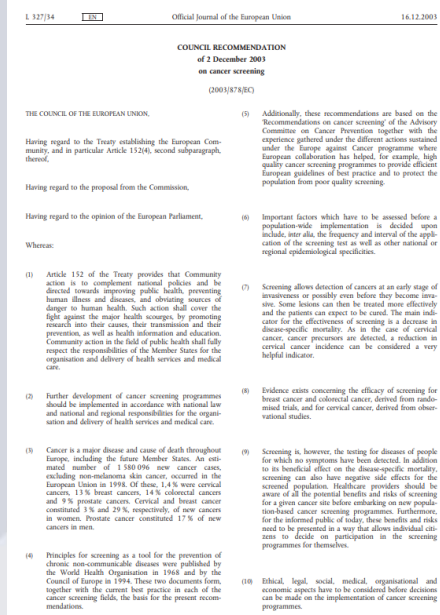
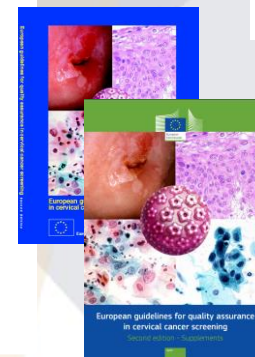
<http://dora.onko-i.si/>

- Ženske
- Stare 50–69 let
- Vsaki 2 leti
- Mamografija

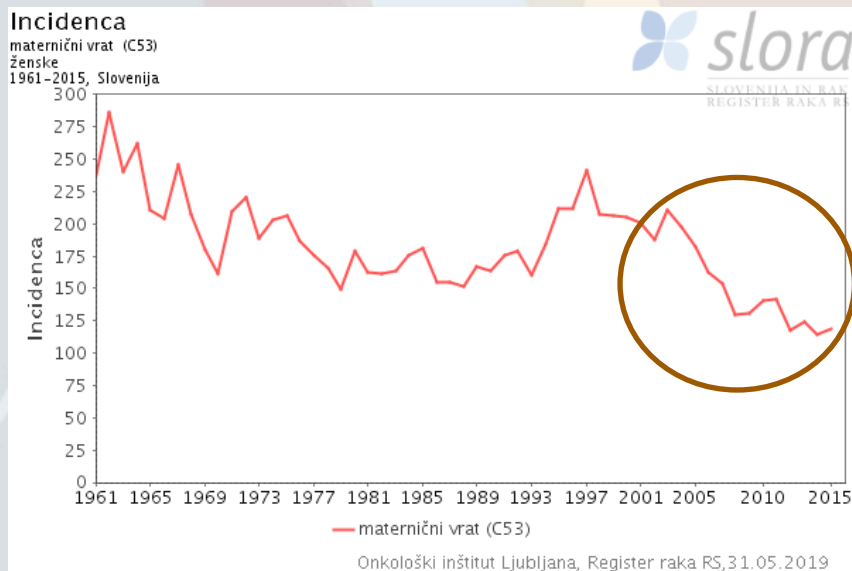
<http://zora.onko-i.si/>

- Ženske
- Stare 20–64 let
- Vsake 3 leta
- Test Pap (bris materničnega vratu za citološki pregled)

Državni program ZORA – presejanje za raka materničnega vratu

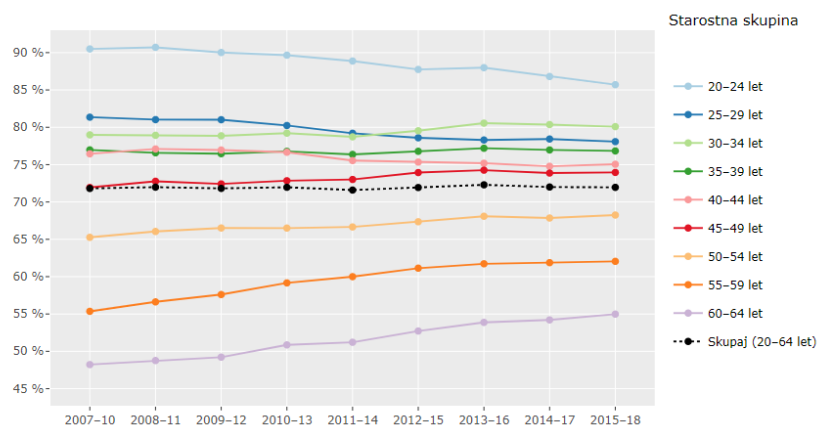
zora@onko-i.si; <https://zora.onko-i.si/>

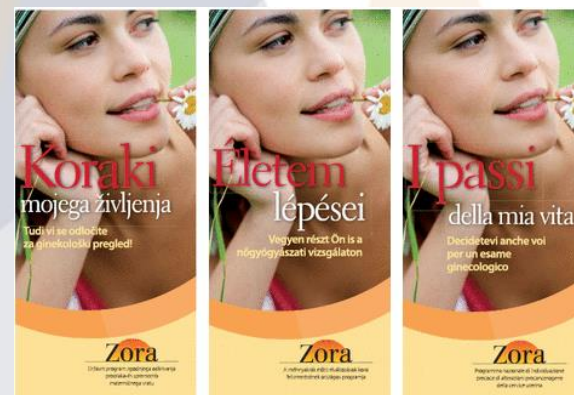
Zaradi učinkovitega odkrivanja in zdravljenja predrakavih sprememb se je **incidenca RMV** po uvedbi programa ZORA leta 2003 **zmanjšala za okoli 50 %**.

Pilot 1998
Državni program 2003
Ženske
20-64 let
Test Pap (bris materničnega vratu za citološki pregled) / 3 leta

Pregledanost po starostnih skupinah žensk

Slovenske ženske so program ZORA dobro sprejele, **3-letna pregledanost je nad 70 %**.

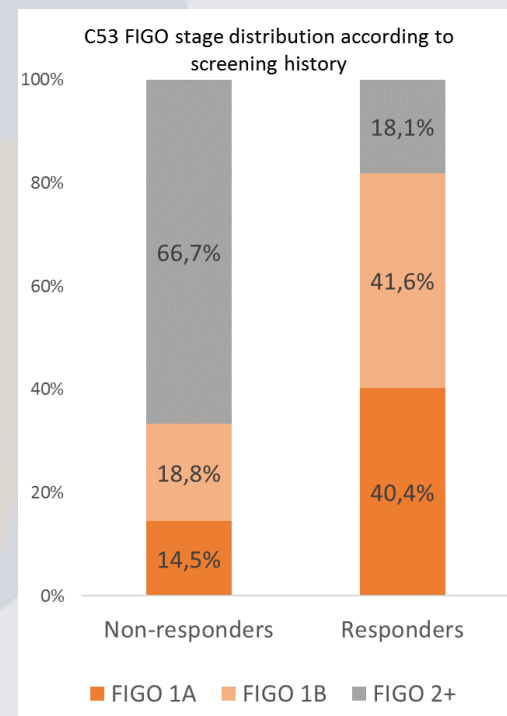
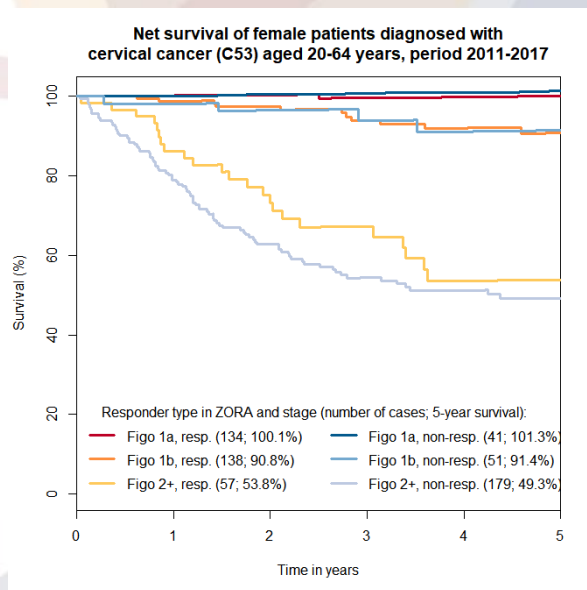
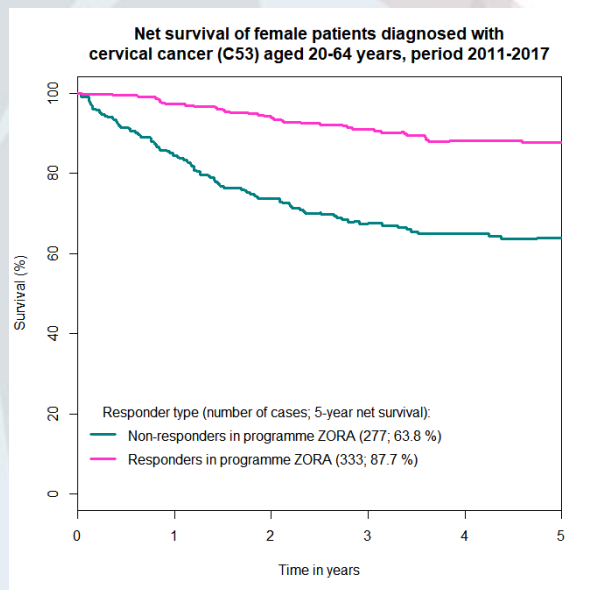

Državni program ZORA – presejanje za raka materničnega vratu

Presoja novih primerov RMV

Incidenčna leta 2011-2017, starost žensk 20-64, N = 608

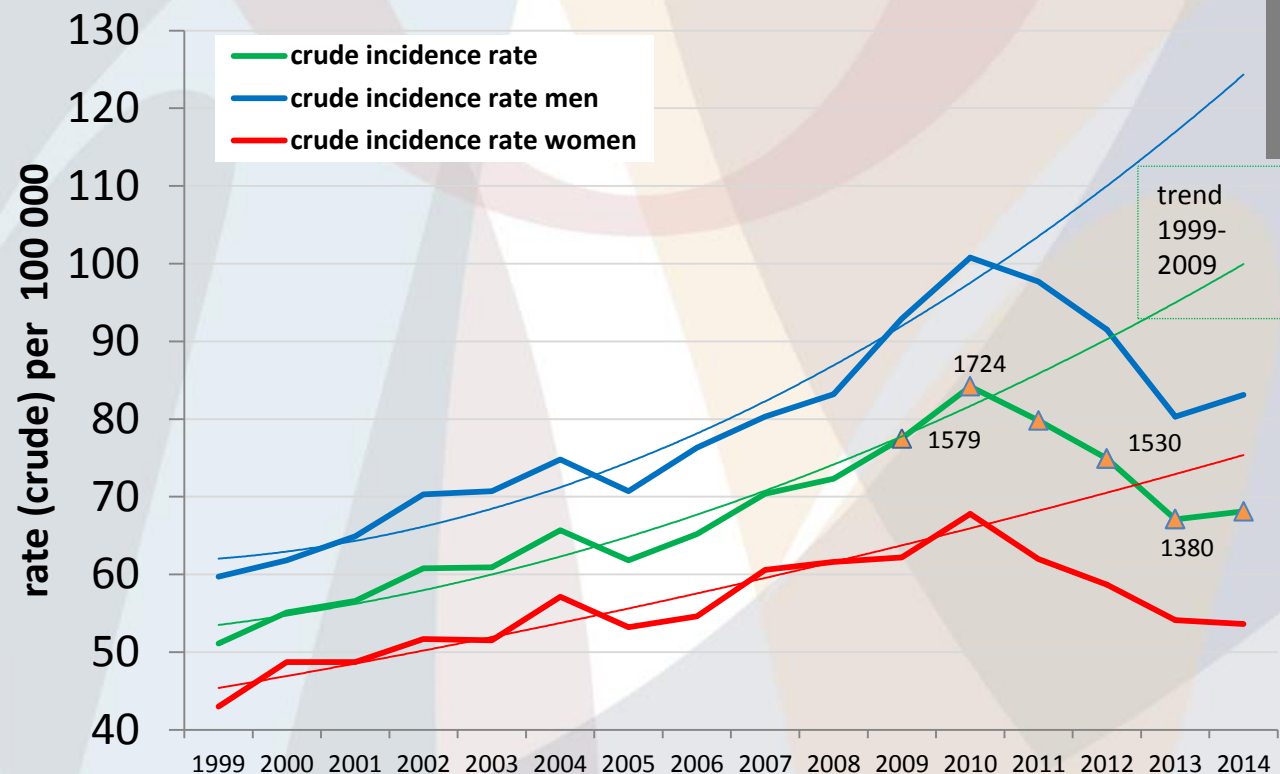
Vir podatkov: Presejalni register ZORA, Register raka RS

Državni program SVIT – presejanje za raka debelega črevesa in danke

svit@nijz.si, <http://www.program-svit.si/>

2. najpogostejši rak pri ženskah in 3. pri moških

Državni program 2009
Ženske in moški
50–74 let (69 do 2014)
Test na prikrito krvavitev
na blatu / 2 leti

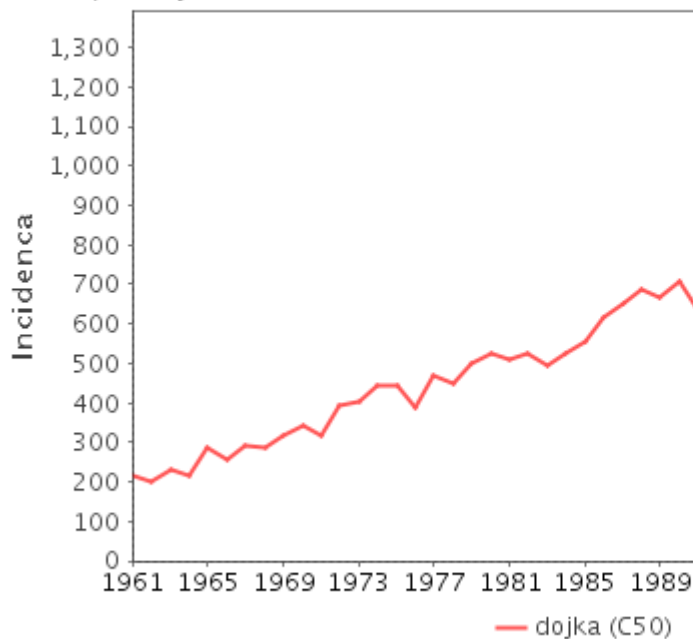
Državni program DORA – presejanje za raka dojk

dora@onko-i.si, <https://dora.onko-i.si/>

Najpogostejši rak pri ženskah

Incidenca

dojka (C50)
ženske
1961–2015, Slovenija

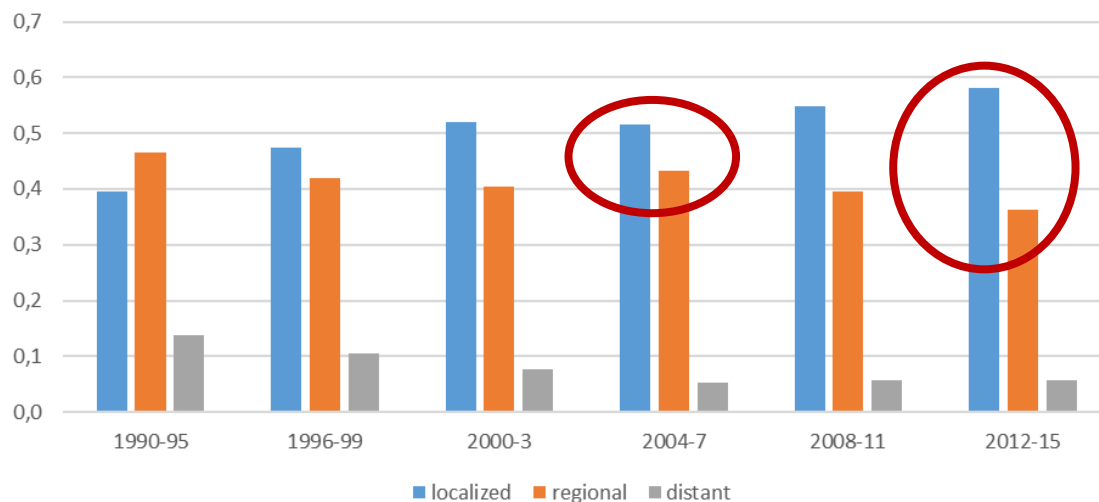

Onkološki inštitut L

slora
SLOVENIJA IN RAK
REGISTER RAKA RS

Začetek uvajanja 2008
Državni program 2017
Ženske, 50–69 let
Mamografija/ 2 leti

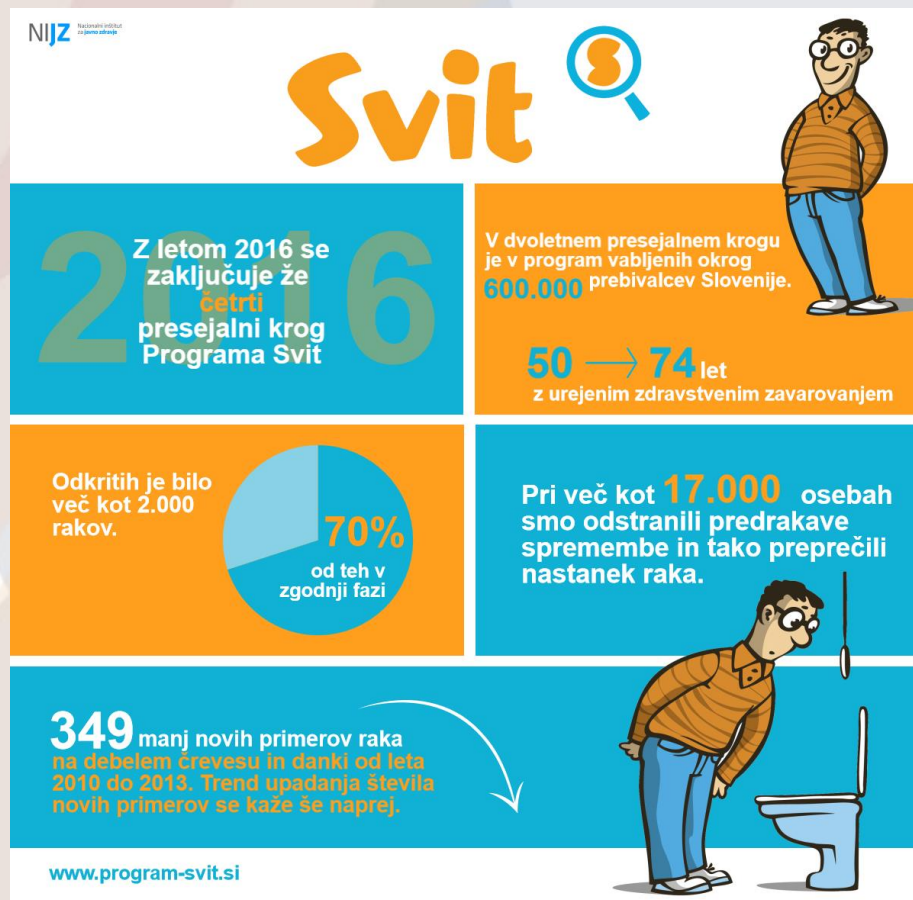
Stage of breast cancer at diagnosis

2 – ORGANIZIRANO PRESEJANJE ZA RAKA

NALOGE iPAAC

1. **Implementacija** organiziranih presejalnih programov v državne politike
2. Nadaljnji **razvoj kazalnikov kakovosti** presejanja za raka za odločevalce v prikaz rezultatov v **infografiki**
3. Razvoj strokovnih podlag za **inovacije v presejanju in presejanje prilagojeno tveganju**, s poudarkom na uravnoteženju **koristi in škode** ter optimalni **porabi virov**
4. Mednarodna konferenca (december 2019)
5. Poročilo

3 – PRIMARNA PREVENTIVA IN PROMOCIJA ZDRAVJA

NALOGE IPAAC

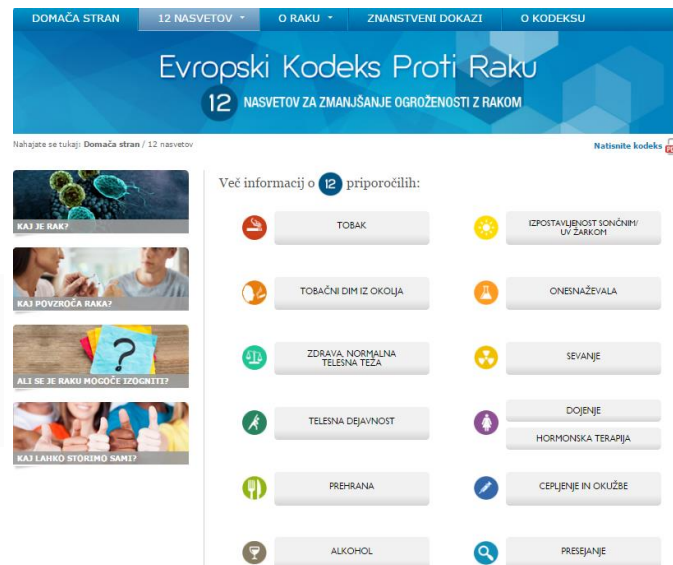
1. **Promocija Evropskega kodeksa proti raku** v državah članicah EU
2. Spodbujanje koncepta **Zdravje v vseh politikah**
3. **Analiza potreb**, ki morajo biti izpolnjene za implementacijo Evropskega kodeksa proti raku v državah
4. **Analiza obvladovanja tveganj za raka** v državah članicah EU
5. Mednarodna konferenca (maj 2020)
6. Poročilo

SZO ocenjuje, da bi bilo mogoče **preprečiti skoraj polovico vseh smrti zaradi raka** v Evropi, če bi vsi upoštevali priporočila Evropskega kodeksa.

EVROPSKI KODEKS PROTI RAKU – 12 pravil

Dostopen na: <http://cancer-code-europe.iarc.fr/index.php/sl/12-nasvetov>

- z dokazi podprta
- enostavna pravila (večina ljudi jih lahko upošteva brez posebnih spretnosti ali svetovanja)
- za zmanjšanje ogroženosti z rakom
- 4. različica kodeksa
- Pobudnica: Evropska komisija
- Izdajatelj: Mednarodna agencija za raziskovanje raka (IARC) pri Svetovni zdravstveni organizaciji

Časovnica vsebin iz področja preventive in presejanja

ZGODNJE ODKRIVANJE

October
2018

Results from survey on barriers

May
2019

Analysis of identifying good practices
in early detection and management

20 May
2019

Conference on early detection,
Budapest

PRESEJANJE

September
2019

Report on innovations, including
benefit and harm from risk-stratified
screening

November/
December
2019

Conference on cancer screening,
Helsinki

PRIMARNA PREVENTIVA IN PROMOCIJA

May
2020

Concerence of prevention,
Brussels

June
2020

Review of the European Code
Against Cancer recommendations
(policy implementation)

March
2021

Roadmap of Implementation and
Sustainability of Cancer Control
Actions in the field of cancer
prevention

uivanus@onko-i.si